

УДК 911.3

Магазинюк Валентина, ст. магістратури природничо-географічного факультету; науковий керівник – к.геогр.н., доцент Яроменко О. В.;
(Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

***Анотація.** У статті проаналізовано зовнішньоекономічну діяльність Рівненської області. Розкрито головні показники зовнішнього товарообігу товарів і послуг в регіоні за період 2009–2013 років. Показано географічну та товарну структури товарообігу Рівненщини. Висвітлено міжнародну виробничо-інвестиційну діяльність регіону. Визначено регіональні особливості та тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Рівненській області.*

***Ключові слова:** зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, товари, послуги, інвестиційна діяльність, регіон.*

***Аннотация.** В статье проанализирована внешнеэкономическая деятельность Ривненской области. Раскрыты основные показатели внешнего товарооборота товаров и услуг в регионе за период 2009–2013 годов. Показано географическую и товарную структуры товарооборота Ровеничины. Освещена международная производственно-инвестиционная деятельность региона. Определены региональные особенности и тенденции развития внешнеэкономической деятельности в Ривненской области.*

***Ключевые слова:** внешнеэкономическая деятельность, экспорт, импорт, товары, услуги, инвестиционная деятельность, регион.*

***Annotation.** The article deals with the foreign economic activity of Rivne region. The main characteristics of foreign turnover of goods and services in the region for the period of 2009–2013 years are revealed. The geographical and the trading structures of turnover of Rivne region are shown. International production and investment activity of the region is highlighted. The regional peculiarities and development tendencies of foreign economic activity in the Rivne region are determined.*

***Keywords:** foreign economic activity, export, import, goods, services, investment activity, region.*

Регіональні дослідження набувають актуальності в сучасних умовах трансформацій соціально-економічного розвитку України. Збільшення диспропорцій в економіці та соціальній сфері регіонів поживає інтерес

до проведення суспільно-географічних досліджень окремих сфер життєдіяльності суспільства з метою розробки прогностичних рішень щодо управління територіальним розвитком. Одним із важливих елементів формування регіональної політики є зовнішньоекономічна діяльність. Адже, в сучасних геополітичних умовах пряма міжнародна співпраця на рівні регіонів різних країн є найбільш ефективною і набуває все більшого поширення.

Питанням дослідження зовнішньоекономічної діяльності України приділяється значна увага у працях географів та економістів Т. Абрамцової, Є. Авер'янової, В. Василенко, А. Вічевич, І. Данилишина, Н. Діброви, М. Долішнього, Н. Кухарської, О. Максимець, Н. Мікули, Д. Панасюка та інших [1–4]. Проте, недостатньо досліджень, що розкривають особливості зовнішньоекономічної діяльності на рівні регіону. Впродовж останніх років ґрунтовних вивчень зовнішньоекономічної діяльності Рівненської області не проводилося.

Мета нашої роботи є дослідження зовнішньоекономічну діяльність Рівненської області.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності є однією з основних складових соціально-економічного розвитку регіону в цілому, оскільки відіграє роль сполучної ланки між місцевою і світовою економіками, забезпечуючи динамічний розвиток виробничих та трудових ресурсів області.

Під зовнішньоекономічною діяльністю розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, яка побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [5]. Зовнішньоекономічна діяльність являє собою багатомірну цілісну систему господарювання. Вона залучає до себе дві основні підсистеми: зовнішньоторговельну діяльність та міжнародну виробничо-інвестиційну діяльність.

Обсяг зовнішньої торгівлі значною мірою відображає рівень розвитку економіки області, структуру її виробництва. Також зовнішня торгівля сприяє економічному піднесенню, викликає раціональні й структурні зміни, прискорює процес впровадження нових технологій і модернізацію виробництва.

Позитивною тенденцією у сфері зовнішньоекономічної діяльності регіону було постійне зростання обсягу зовнішнього товарообігу Рівненщини. За даними Головного управління статистики у Рівненській області зовнішньоторгівельний товарообіг у 2009 р. склав 640,9 дол. (у т. ч. експорт – 363,9 млн. дол.; імпорт 277, млн. дол.), у 2011 р. він досяг 1210,7 млн. дол. (у т. ч. експорт – 638,8 млн. дол.; імпорт – 571,9 млн. дол., з урахуванням поставок газу природного.), а у 2013 р. обсяг зовнішнього товарообігу зріс до 2098,4 млн. дол. (у т. ч. експорт – 548,2 млн. дол.; імпорт – 1550,2 млн. дол., з урахуванням поставок газу природного) [6].

У структурі товарообігу Рівненської області переважають товари. У 2009 р. питома вага товарів у загальному обсязі складала – 88,6 %, послуг – 11,4 %, у 2011 р. товарів – 85,0 %, послуг – 15,0 %, у 2013 р. – 88,1 % і 11,9 % відповідно.

Обсяг експорту зовнішньої торгівлі товарами області за 2013 р. склав 482,7 млн. дол. і зменшився порівняно з 2012 р. на 4,1 %, імпорту (з урахуванням поставок газу природного) – 1522,3 млн. дол. і збільшився в 1,9 раза. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 1039,6 млн. дол. (у 2012 р. також негативне – 283,4 млн. дол.). На формування від'ємного сальдо вплинули окремі товарні групи: палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки (1211,5 млн. дол.), реактори ядерні, котли, машини (35,0 млн. дол.) [7]. Експорт послуг у 2013 році становив 65,5 млн. дол., імпорт – 27,9 млн. дол. [7]. Вцілому зберігається тенденція до переважання експорту послуг над імпортом – сальдо зовнішньої торгівлі послугами залишається позитивним і становить 37,6 млн. дол. Порівняно з 2012 р., експорт послуг зменшився на 7,8 млн. дол., що в певній мірі зумовлено зниженням послуг з переробки матеріальних ресурсів (на 4,7 млн. дол.) та транспортних послуг (на 3,8 млн. дол.).

Основу товарної структури зовнішньої торгівлі області склали мінеральні продукти, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, машини, деревина і вироби з деревини, продукти рослинного походження, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання, полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби.

У структурі експорту послуг два провідних місця посідали транспортні послуги та послуги з переробки матеріальних ресурсів. У структурі імпорту послуг основну частину займають ділові послуги, послуги, пов'язані з подорожами, а також транспортні послуги.

Основна частка експортно-імпортних операцій припадала на країни Союзу Незалежних Держав (СНД). Досить динамічно проходило наростання обсягів зовнішнього товарообігу і з країнами Європейського Союзу (ЄС).

Географічну структуру зовнішньої торгівлі товарами Рівненської області ілюструє табл. 1. У 2013 році до країн ЄС було експортовано 36,6 % усіх товарів, до інших країн – 63,4 % (у 2012 р. відповідно 48,6 % та 51,4 %). З країн ЄС імпортовано 12,5 % усіх товарів, з інших країн – 87,5 % (у 2012 р. – 27,8 % та 72,2 % відповідно). Зазначимо, що обсяг експорту послуг у 2013 р. до країн ЄС становив 13,9 млн. дол. (21,3 % загальнообласного експорту) й порівняно з 2012 р. він збільшився на 0,8% [7].

Зовнішньоторговельні операції з товарами: у 2009 році Рівненська область здійснювала експорт з 66 партнерами країн світу, імпорт з 77; у 2011 р. експорт з 76, а імпорт з 86 партнерами країн світу; у 2013 р. експорт – 82, імпорт – 91) [6].

Таблиця 1

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами
Рівненської області

Рік	Країни СНД		Країни ЄС	
	експорт	імпорт	експорт	імпорт
1996	75,1	30,0	35,3	48,5
2000	16,9	31,7	52,1	37,1
2009	131,9	50,6	206,8	174,4
2011	170,6	260,2	263,9	234,9*
2013	174,8	1268,8	176,9	191,0*

* – з урахуванням поставок газу природного. Складено за [8].

Найбільші обсяги експортних поставок у 2013 році здійснювались до Російської Федерації – 25,6 %, Польщі – 7,6 %, Туреччини – 7,5 %, Німеччини – 6,6 %, Білорусі – 6,5 %, Малайзії – 6,4 %. Найбільшу питому вагу в загальному обсязі імпорту 2013 року склали такі країни, як Російська Федерація – 82,4 %, Німеччина – 3,3 %, Польща – 3,2 %.

Деяко іншими є експортно-імпортні операції послугами Рівненської області. Експорт послуг у 2009 році здійснено з партнерами з 73 країн світу, у 2011 р. з 83, а в 2013 р. з 80 країнами світу відповідно. Показники імпорту послуг є деяко нижчими: 2009 р. з партнерами з 35 країн світу, 2011 р. з 39, у 2013 р. з партнерами з 46 країн світу [6]. Станом на 2013 рік спостерігається спад обсягів експорту послуг до Великої Британії (на 39,1 %), Швейцарії (на 86,9 %), Кіпру (на 54,3 %) та Нідерландів (на 49,6 %). Разом з тим, зросли обсяги експорту послуг до Польщі, Португалії, Литви та Італії. Найбільші зростання спостерігалися в обсягах імпорту послуг, одержаних від Польщі в 1,6 раза, Чехії – на 44,4 %, Німеччини – на 41,1 % та Словаччини – на 28,6 %. Одночасно зменшились обсяги з Італії, Естонії та Швейцарії. Вагома частка послуг імпортована із Німеччини (19,8 %), Італії (13,4 %), Польщі (10,4 %) та Словаччини (9,6 %) [7].

Активна зовнішньоекономічна діяльність виступає одним з основних факторів ринкової трансформації економіки, підвищення її ефективності та конкурентоспроможності. Розвиток глобалізаційних процесів впливає на підвищення ролі зовнішньоекономічної діяльності, що в свою чергу сприяє більш активному залученню регіонів України у цей процес. Тому досить важливими є аналіз інвестиційної політики регіону. Аналіз статистичних даних свідчить, що загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал), залучених в економіку Рівненської області на

31.12.2013 р. складав 312,9 млн. дол., що становить 104,7 % обсягів інвестицій на початок 2013 р. і складає 270,5 дол. на одну особу.

Так, у 2013 році інвестиції до Рівненської області надійшли з 37 країн світу. До п'ятірки найактивніших країн-інвесторів входять: Німеччина – 92,2 млн. дол., Велика Британія – 65,0 млн. дол., Кіпр – 39,6 млн. дол., Нідерланди – 33,5 млн. дол., Італія – 31,0 млн. дол. [8].

Слід зазначити, що найбільш інвестиційно привабливими для нерезидентів є підприємства промисловості, в які вкладено 166,3 млн. дол. іноземних інвестицій (акціонерний капітал). Значні обсяги інвестицій внесено нерезидентами у підприємства оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 50,3 млн. дол., транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 42,4 млн. дол., будівельні підприємства – 32,7 млн. дол. та у підприємства сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства – 14,3 млн. дол. [5].

Таким чином, реалізація стратегічних цілей у зовнішньоекономічній діяльності Рівненської області передбачає активну співпрацю суб'єктів господарювання області з закордонними партнерами щодо збільшення обсягів зовнішньоторговельного товарообігу, розширення масштабів співробітництва в усіх галузях економіки.

Розвиток міжнародної співпраці в регіоні потребує вироблення системи дій та заходів, спрямованих на створення конкурентоспроможних спільних підприємств, необхідних умов для реалізації виробничого потенціалу експортно орієнтованих підприємств, створення комплексів технологічно пов'язаних виробництв, здатних нарощувати експорт як товарів, так і науково-технічних, інформаційних та інших послуг; створення комплексної інформаційної системи у сфері зовнішньоекономічної діяльності регіону тощо.

За результатами проведеного дослідження зовнішньоекономічної діяльності Рівненської області можна зробити висновок, що в умовах перебудови економіки України на ринкових засадах Рівненщина дедалі більшим відзначається залученням до існуючої системи світогосподарських зв'язків. З урахуванням усіх можливостей для взаємовигідного міжнародного співробітництва (вигідне її географічне розташування, існуючий виробничий та зовнішньоекономічний досвід праці тощо) є досить активним учасником міжнародної торгівлі. Позитивною тенденцією у сфері зовнішньоекономічної діяльності регіону є зростання обсягу зовнішнього товарообігу Рівненщини, підвищення експортного потенціалу товарів і послуг у регіоні й різнобічна товарна структура зовнішньої торгівлі. Результативним є значне розширення географічної структури зовнішньої торгівлі товарами Рівненської області, наростання обсягів зовнішнього товарообігу з країнами Європейського

Союзу та поступове зростання інвестиційної привабливості регіону, що створює об'єктивні можливості його інтеграції у світове господарство.

- 1.** Абрамцова, Т. Зовнішньоекономічна діяльність / [Абрамцова Т., Авер'янова Є., Богданов В. та ін.]. – Д. : ТОВ «Баланс-Клуб», 2006. – 356 с.
- 2.** Афанасьєв М. Питання теорії і практики розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах переходу до ринкової економіки: Навч. посібник для студ. екон. спец. / М. Афанасьєв, Л. Українська. – ІСДО; Харківський інженерно-економічний ін-т. – К., 1995. – 47 с.
- 3.** Беленький, П. Роль та місце регіонів у зовнішньоекономічній політиці держави / П. Ю. Беленький, Н. А. Мікула // Регіональна політика : методологія, методи, практика / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2001. – С. 654–662.
- 4.** Вічевич, А. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності: [Навчальний посібник] / А. Вічевич, О. Максимець. – Л. : Афіша, 2004. – 140 с.
- 5.** Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Навчальний посібник / [Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. та ін.]; за ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, М.А. Зайця. – 4-те вид., перероб. та доп. – К. : Освіта України, 2012. – 272 с.
- 6.** Зовнішньоекономічна діяльність Рівненщини за 2013 рік. Статистичний збірник / За ред. М. М. Міщук. – Рівне. – 2014. – 60 с.
- 8.** Статистичний щорічник Рівненської області за 2013 р. / За ред. Ю. В. Мороза. – Рівне. – 2013. – 470 с.
- 7.** Офіційний сайт Головного управління статистики у Рівненській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rv.ukrstat.gov.ua>